CỤC VĂN THƯ VÀ LƯU TRỮ NHÀ NƯỚC
TRUNG TÂM LƯU TRỮ QUỐC GIA I

TỔ CHỨC BỘ MÁY CÁC CƠ QUAN TRONG CHÍNH QUYỀN THUỘC ĐỊA Ở VIỆT NAM QUA TÀI LIỆU VÀ TƯ LIỆU LƯU TRỮ (1862 - 1945)

LƯU TRỮ VN

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI

Chịu trách nhiệm công bố

TS. VŨ THỊ MINH HƯƠNG

Cục trưởng Cục Văn thư và Lưu trữ nhà nước

Chỉ đạo biên soạn

ThS. HÀ VĂN HUỀ

Giám đốc Trung tâm Lưu trữ quốc gia I

Ban Biên soạn

ĐỖ HOÀNG ANH

HOÀNG THỊ HẰNG

ĐÀO THỊ NGỌC NHÀN

Thẩm định nội dung

TS. ĐÀO THỊ DIỄN

GS.NGND. ĐINH XUÂN LÂM

LƯU TRỮ VN

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ (1862 - 1945). - H. : Nxb. Hà Nội, 2013. - 800tr. : ảnh ; 24cm

ĐTTS ghi: Trung tâm Lưu trữ Quốc gia I

1. Lịch sử 2. Bộ máy nhà nước 3. Chính quyền thuộc địa 4. Việt Nam 5. Tài liệu lưu trữ

959.703 - dc14

HNB0113p-CIP

CỤC VĂN THƯ VÀ LƯU TRỮ NHÀ NƯỚC
TRUNG TÂM LƯU TRỮ QUỐC GIA I

TỔ CHỨC BỘ MÁY CÁC CƠ QUAN TRONG CHÍNH QUYỀN THUỘC ĐỊA Ở VIỆT NAM QUA TÀI LIỆU VÀ TƯ LIỆU LƯU TRỮ (1862 - 1945)

TRUNG TÂM LƯU TRỮ QUỐC GIA I
Kính Biếu

LƯU TRỮ VN

NHÀ XUẤT BẢN HÀ NỘI - 2013

BẢNG CHỮ VIẾT TẮT

BOC	Bulletin officiel de la Cochinchine	Công báo Nam Kì
BOIF	Bulletin officiel de l'Indochine française	Công báo Đông Dương thuộc Pháp
GGI	Gouvernement général de l'Indochine	Phủ Toàn quyền Đông Dương
JOFI	Journal officiel de la Fédération indochinoise	Công báo Liên bang Đông Dương
JOI	Journal officiel de l'Indochine	Công báo Đông Dương
JOIF	Journal officiel de l'Indochine française	Công báo Đông Dương thuộc Pháp
MPAT	Moniteur du Protectorat de l'Annam et du Tonkin	Tạp chí Người hướng dẫn xứ Trung-Bắc Kì
RST	Fonds de la Résidence supérieure du Tonkin	Phông Phủ Thống sứ Bắc Kì
tr.		Trang

LƯU TRỮ VN

Bản quyền sách thuộc Trung tâm Lưu trữ quốc gia I

LỜI GIỚI THIỆU

Cục Văn thư và Lưu trữ nhà nước - Trung tâm Lưu trữ quốc gia I vừa hoàn thành biên soạn và xuất bản công trình: ***"Tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ (1862-1945)".***

Cần khẳng định ngay đây là một công trình rất có ích và cần thiết cho giới nghiên cứu lịch sử cận - hiện đại Việt Nam. Nội dung sách đã giới thiệu một cách có hệ thống mà cũng đầy đủ nhất từ trước đến nay các tài liệu và tư liệu lưu trữ từ năm 1862 đến năm 1945, nói một cách cụ thể là từ khi thực dân Pháp đã chiếm được ba tỉnh miền Đông Nam Kì đến Cách mạng tháng Tám 1945 thành công, cắm mốc cáo chung cho chế độ thuộc địa của Pháp trên đất nước Việt Nam. Qua nội dung công trình này, người nghiên cứu bộ máy cai trị mà thực dân Pháp áp đặt trên đầu, trên cổ nhân dân ta trên 80 năm dài đã có những tài liệu và tư liệu lưu trữ gốc, đầu tay, có thể tin cậy. Rõ ràng công trình: ***"Tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ (1862-1945)"*** là một cuốn sách công cụ được xây dựng công phu, bảo đảm tính khoa học cần có.

Qua công trình này, người nghiên cứu bộ máy cai trị của thực dân Pháp ở Việt Nam cũng nhận thấy rằng thực dân Pháp đã thành lập rất sớm và tổ chức bộ máy cai trị ngày càng hoàn chỉnh phục vụ kịp thời và đắc lực cho công cuộc chiếm đóng và bóc lột khai thác để sớm biến Việt Nam thành một thuộc địa khai khẩn vào bậc nhất của tư bản Pháp dưới hình thái thực dân nhằm đảm bảo siêu lợi nhuận tối đa cho chủ nghĩa đế quốc Pháp.

Việc dịch tóm tắt từ tiếng Pháp ra tiếng Việt các văn bản, sắc lệnh, nghị định, quyết định... tuy có khó khăn vì khôi phục đúng ngôn ngữ xưa mà không phải là ngôn ngữ hiện đại, nhưng tập thể biên soạn công trình đã thực hiện một cách thận trọng, cố gắng đến mức tối đa bám sát nội dung cần thể hiện, bảo đảm tính chính xác, tính thời gian, tính khoa học cần có. Ngoài ra, phần tóm tắt nội dung tài liệu và tư liệu lưu trữ bằng tiếng Việt làm cho người sử dụng yên tâm trong nghiên cứu.

Công trình nghiên cứu tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ còn giúp cho chúng ta ngày nay hiểu về cơ cấu tổ chức nhà nước và nguyên tắc vận hành của nó trong tiến trình lịch sử dân tộc, để từ đó rút ra những bài học kinh nghiệm cần thiết cho nhiệm vụ xây dựng nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa và việc cải cách hành chính hiện nay. Các thành viên Ban biên tập công trình không bình luận lịch sử mà chỉ trình bày thực trạng lịch sử để bạn đọc có tư liệu phong phú để rồi tự mình xét đoán, nhận định, phê phán, chủ động khắc phục những mặt tiêu cực, tự giác phát huy những mặt tích cực, trên cơ sở đó tìm hiểu đúng đắn cơ sở lịch sử xã hội Việt Nam trong thời kỳ thực dân Pháp thống trị.

Với các ưu điểm về nội dung như vậy, đó là chưa nói còn có phần Phụ lục (gồm từ điển chú giải, sách dẫn, danh sách Toàn quyền Đông Dương, danh sách Thống đốc Nam Kì, Thống sứ Bắc Kì tạo nên một cấu trúc hoàn chỉnh), tin chắc rằng công trình: ***"Tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ (1862-1945)"*** khi tới tay bạn đọc sẽ được nhiệt liệt hoan nghênh.

Hà Nội, tháng 12 năm 2012

GS. ĐINH XUÂN LÂM

Phó Chủ tịch Hội Khoa học - Lịch sử Việt Nam

LƯU TRỮ VN

LỜI NÓI ĐẦU

Để thực hiện chính sách cai trị, ngay sau khi chiếm được bán đảo Sơn Trà (Đà Nẵng) năm 1858, thực dân Pháp đã từng bước thiết lập tổ chức bộ máy một số cơ quan tại Nam Kì. Sau đó, khi đã chiếm được toàn bộ Nam Kì năm 1867, thực dân Pháp tấn công ra Bắc Kì (1874) và Trung Kì (1883) đồng thời thiết lập dần tổ chức chính quyền cai trị tại đây. Năm 1887, sự ra đời Liên bang Đông Dương đánh dấu những thay đổi lớn trong việc tổ chức bộ máy chính quyền thực dân Pháp ở Việt Nam và trên toàn cõi Đông Dương. Trong suốt những năm cai trị tại Việt Nam, thực dân Pháp đã thiết lập bộ máy chính quyền và nhiều lần cải cách tổ chức bộ máy từ trung ương đến địa phương, đồng thời thành lập hệ thống các cơ quan chuyên môn giúp việc cho chính quyền để thực hiện chính sách cai trị và các kế hoạch khai thác thuộc địa.

Trung tâm Lưu trữ quốc gia I hiện đang bảo quản một khối lượng lớn tài liệu và tư liệu thời kì thuộc địa Pháp tại Việt Nam. Các tài liệu này cung cấp thông tin về mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, trong đó có việc tổ chức và hoạt động của các cơ quan trong bộ máy chính quyền thuộc địa từ cấp trung ương đến địa phương. Với mục đích công bố rộng rãi để xã hội biết đến nguồn tài liệu, tư liệu lưu trữ có giá trị nghiên cứu về tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa Pháp tại Việt Nam và tăng cường khả năng khai thác nguồn sử liệu này nhằm phát huy giá trị tài liệu lưu trữ, nâng cao nhận thức xã hội về tài liệu lưu trữ, Trung tâm Lưu trữ quốc gia I biên soạn cuốn sách "***Tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ (1862-1945)***".

Cuốn sách là tập hợp các văn bản pháp quy được lựa chọn từ khối tài liệu và tư liệu hiện đang bảo quản tại Trung tâm Lưu trữ quốc gia I và được biên dịch tóm tắt nội dung bằng tiếng Việt để tạo điều kiện thuận lợi cho người nghiên cứu có thể tiếp cận tài liệu một cách dễ dàng. Tên loại và trích yếu văn bản được biên soạn song ngữ Pháp - Việt. Tài liệu được sắp xếp và hệ thống hoá theo thời gian tạo thuận lợi cho việc theo dõi, tra tìm và nghiên cứu. Tài liệu được tập hợp trong sách được ghi đầy đủ kí hiệu

lưu trữ bao gồm tên phông, khối tài liệu, số hồ sơ, số văn bản, thứ tự trang, tờ (nếu có).

Ví dụ:

Décision du 9 novembre 1864 du Gouverneur de la Cochinchine portant création d'une direction de l'Intérieur en Cochinchine.

Quyết định ngày 9 tháng 11 năm 1864 của Thống đốc Nam Kì về việc thành lập Nha Nội chính Nam Kì.

(Nguồn: J 4, BOC 1862, tr. 160-162)

Cuốn sách "***Tổ chức bộ máy các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam qua tài liệu và tư liệu lưu trữ (1862-1945)***" được biên soạn từ nguồn tài liệu và tư liệu tiếng Pháp nhằm giới thiệu về tổ chức bộ máy chính quyền cũng như những thay đổi về tổ chức, chức năng nhiệm vụ của các cơ quan qua các giai đoạn.

Đối với các cơ quan cấp Đông Dương và cấp kì, các văn bản pháp quy được lựa chọn là các sắc lệnh, nghị định, quyết định về việc thành lập, tổ chức và quy định chức năng nhiệm vụ của cơ quan cũng như chức năng nhiệm vụ của người đứng đầu một số cơ quan lớn trong hệ thống.

Đối với các cơ quan cấp tỉnh, các văn bản pháp quy về việc thành lập tổ chức các tỉnh, thành phố, đạo quan binh và trung tâm hành chính lớn (trong đó có quy định về chức năng nhiệm vụ của Công sứ, Đốc lí và nhân sự của các cơ quan này) được ưu tiên lựa chọn. Bên cạnh các cơ quan hành chính cấp tỉnh, Ban Biên soạn cũng lựa chọn các văn bản về việc thành lập và tổ chức một số sở chuyên môn cấp tỉnh.

Về tổ chức chính quyền cấp xã, một số văn bản về cải lương hương chính ở Nam Kì, Trung Kì và Bắc Kì cũng được đưa vào cuốn sách này. Đây là chính sách được thực dân Pháp thực hiện tại cả 3 kì với mục đích giám sát chặt chẽ chính quyền cấp xã tại Việt Nam thời kì đó.

Phần tóm tắt nội dung văn bản: Nội dung các văn bản được lược dịch và tóm tắt để đưa ra các thông tin đầy đủ nhất về nội dung của tài liệu. Đây là công việc khó và phức tạp, đòi hỏi người biên soạn phải nghiên cứu kĩ tài liệu, đồng thời phải có kiến thức sâu rộng về các lĩnh vực của lịch sử thời kì cận đại. Trong quá trình biên soạn, những từ ngữ về địa danh, chức danh nhân sự được sử dụng theo cách gọi của thời kì đó như: Toàn

quyền Đông Dương (*Gouverneur général de l'Indochine*), Thống đốc Nam Kì (*Gouverneur de la Cochichine*), Thống sứ Bắc Kì (*Résident supérieur du Tonkin*), Khâm sứ Trung Kì (*Résident supérieur de l'Annam*), Tham biện (*Inspecteur des affaires indigènes en Cochinchine*), Chánh chủ trì (*Ordonnateur*)...

Để bổ sung cho phần nội dung chính, chúng tôi biên soạn Phần phụ lục gồm:

+ Từ điển chú giải tên các cơ quan và chức danh nhân sự của các cơ quan này.

+ Danh sách Toàn quyền Đông Dương, Thống sứ Bắc Kì và Thống đốc Nam Kì qua các giai đoạn.

+ Danh mục các văn bản pháp quy được lựa chọn và sắp xếp theo thời gian.

+ Sách dẫn: tra cứu theo tên các cơ quan.

Qua cuốn sách này, Ban Biên soạn mong muốn góp phần cung cấp những sử liệu quan trọng về việc thiết lập bộ máy tổ chức các cơ quan trong chính quyền thuộc địa ở Việt Nam thời kì từ 1862 đến 1945. Ngoài ra, độc giả còn có thể tìm hiểu về phương pháp xây dựng các văn bản pháp quy thời kì này. Nội dung các sắc lệnh, nghị định quy định tổ chức của một cơ quan đề cập rất cụ thể, chi tiết đến các vấn đề như: việc quy định mức lương, phụ cấp, khen thưởng v.v. Do đó, các văn bản pháp luật có thể được áp dụng mà không cần có văn bản hướng dẫn.

Do nguồn tư liệu còn chưa đầy đủ và nội dung tài liệu chủ yếu mang tính hành chính với văn phạm cổ nên trong quá trình biên soạn không tránh khỏi những thiếu sót, Ban Biên soạn hy vọng nhận được sự đóng góp của bạn đọc.

Qua đây, Ban Biên soạn xin bày tỏ sự cảm ơn sâu sắc đối với Giáo sư - Nhà giáo nhân dân Đinh Xuân Lâm và Tiến sĩ Đào Thị Diến - những người đã đóng góp nhiều ý kiến quý báu để hoàn thiện cuốn sách.

BAN BIÊN SOẠN

LƯU TRỮ VN